

KÄMIK

VEIKKA LAHTINEN
PONTUS PUROKURU

KOSMOS

ETIÄ IN

*MIKÄ
INTERNETIÄ
VAIVAA?*

VAIVAA

MIKÄ
INTERNETIÄ
VAIVAA?

MIKÄ MIKÄ MIKÄ
INTERNETIÄ INTER
A? VAIVAA? VAIV

VEIKKA LAHTINEN
PONTUS PUROKURU

KOSMOS

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet
Oskar Öflunds Stiftelse
Suomen tietokirjailijat
Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta
ja WSOY:n kirjallisuussäätiö.

© Veikka Lahtinen, Pontus Purokuru ja Kustannusyhtiö Kosmos 2024
Jälkisanat © Mikael Brunila ja Kustannusyhtiö Kosmos 2024

ISBN 978-952-352-195-7

***KOSMOS**

Painettu EU:ssa.

Sisällys

Johdanto: Internetin sommitelma	9
--	----------

Osa I: Esseet

Friikkejä, verkostoja ja putkistoja: internetin kokemushistoriaa	25
Internetiin uskovan ihmisen kriisi	35
Hämärä tietokanta	53
Jakamistalouden raunioilla.....	77
Lypsykoneita kaikkialla: yhteisvaurauden kaappaaminen internetissä.....	87
Metaversumi: 17 huomiota internetin leviämisestä ja pelillistymisestä	99
Halu internetiin	123
Meemifilosofia	139

Osa II: Käsitteet

Abstrahoitu identiteetti.....	169
Addiktio	170
Ahdistus	172
Algoritmit	173
Boikotti.....	174
Data.....	174
Digitaalinen	177
Dividuaali	179
Halu	180
Infrastruktuuri	181
Internet.....	182
Interpassiivisuus	183
Kapitalismi	184
Keikkatyö.....	188
Käyttäjä	189
Käyttöliittymä.....	191
Neutraalius	192
Panoptikon	193
Pilvi	194
Seuraajat ja seurattavat	198
Startup-skene	200
Teknologia.....	202
Tekoäly.....	204
Tietokanta (kirkas, hämärä ja pimeä)	208
Trolli	209
Työntekijät	211
Valta	213
Vastarinta	215

Vastustajan kaikkítietävyys ja ylivoimaisuus.....	215
Vektoristiluokka ja pinon hallinta.....	216
Verkko ja verkosto.....	220
Vuokra	221
Yhteisvauraus.....	223
 Mikael Brunilan jälkisanat: Mikä tekoälyä vaivaa?	 227
 Viitteet	 245
Kirjallisuus	259
Kiitokset.....	267

Johdanto: Internetin sommitelma

Teknologia ei ole hyvää eikä huonoa. Se ei ole myöskään neutraalia. Näin kuuluu ensimmäinen teknologian historioitsijan Melvin Kranzbergin kuudesta teknologian ”laista”. Kranzbergin lait korostavat teknologian inhimillisiä ja yhteiskunnallisia puolia. Tässä kirjassa yritämme ottaa Kranzbergin lähtökohdan vakavasti ja soveltaa sitä internetiin.¹

Niin internetistä kuin muustakin teknologiasta puhutaan usein teknisesti. Koneet ja tekniikat ovat kuitenkin pitkälti sitä, mitä yhteiskunta niillä tekee. Ei ole olemassa teknologiaa itsessään, eikä teknologian keksiminen automaattisesti johda mihinkään tiettyihin seurauksiin. Ruuti keksittiin Kiinassa yli tuhat vuotta sitten, mutta sitä käytettiin aluksi lähinnä ilotulitteissa. Höyrykone keksittiin antiikin Kreikassa, mutta se ei johtanut teollistumiseen, vaan koneella toteutettiin kurioositeettimaisia temppuja, kuten temppelien ovien avaamista. Pyörä ja akseli tunnettiin Väli-Amerikassa kauan ennen eurooppalaisten saapumista, mutta kuluneuvojen sijaan pyöriä käytettiin tiettävästi esimerkiksi lasten leluissa.²

Teknologiat toimivat yhteiskunnallisten koneistojen osina. Tekninen kone on siksi aina myös yhteiskunnallinen kone: se tuottaa ja järjestää ihmisten välisiä suhteita³. Näistä syistä ei ole olemassa mitään internetiä sinänsä, irrallaan yhteiskunnasta, puhdistettuna 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun olosuhteista. Internet syntyi armeijan ja tutkijoiden tarpeisiin kapitalismin ehdollistamissa olosuhteissa. Siksi ei pitäisi olla yllättävää, mitä internetille tapahtui.⁴

Internetin piti kruunata ihmiskunnan vapautuminen valistuksen korkeimpana muotona ja uuden tietoyhteiskunnan perustana. Netin oli tarkoitus valjastaa joukkojen viisaus, mahdollistaa wikidemokratia ja parantaa elämänlaatua. Internet saapui valtavana joukkona lupauksia länsimaisen liberalismin tähtihetkellä 1990-luvulla. Sitä kuvailtiin eettiseksi yhteisöksi ja kokonaan uudennlaiseksi tilaksi, jossa ihmiset liukenevat mielikuvituksellisiksi avatareiksi ja anonyymeiksi nautiskelijoiksi. Internetissä tieto haluaisi olla vapaata, tai ainakin ilmaista, ja hallitukset joutuisivat kumartamaan hakkerin ja aktivistin hahmojen edessä.

Sen sijaan, että surffaisimme nyt internetin vapauttavilla aalloilla, olemme pudonneet surffilaudalta virtojen paiskotaviksi ja ajautuneet vesivoimalan turbiiniin.

Internet on pettänyt useimmat lupaukset – paitsi ne, jotka annettiin sijoittajille ja tiedustelupalveluille. Hyper tekstiorgioiden, uusateenalaisen demokratian ja muiden fantasioiden sijaan saimme kyberpunkin ilman punkkia.⁵ Kun ilmastonmuutoksen jäljiltä vuorotellen liian märkä tai liian kuiva taivas roikkuu yllämme ja vaellamme kauppakeskuksissa älypuhelimet kourassa, elämä on kieltämättä scifimpää kuin koskaan. Kuvavirtojen turruttava skrollaaminen, ahdis-

tunut vertailu toisiin ja tykkäysmittarien vaihtaminen ovat tämän kokemuksen psyykkinen ja ruumiillinen kuorrutus.

Internet on muuttunut utopistisesta tilasta tehotuotanto-farmiksi ja troolarin verkoksi tai ehkäpä pääoman kutomaksi hämähäkinseitiksi, joka tuntuu peittävän koko maailman. Siinä missä internetin joskus luvattiin hajottavan ja monistavan identiteettejä, nykyinen internet pikemminkin pakottaa lähettämään kuvan henkilöllisyystodistuksesta ja käyttämään siinä määriteltyä nimeä, jotta voi ylipäättään kirjautua jonkin sivuston käyttäjäksi. Nykynetti myös ohjaa kohtelevaan omaa itseä sarjana selkeitä ominaisuuksia, kuten sukupuoli, ikä ja seksuaalinen suuntautuminen. Se vieroksuu monimielisyyttä, nimettömyyttä ja vapautta määritelmistä.

Puhelimet ovat raajoja, joiden avulla datayritykset kauhovat lisäarvoa työstämme, viestinnästämme ja ajastamme. Kun verkon lähtökohtana olivat 1990-luvulla itse tehdyt kotisivut, myöhempi internet toimii monopolimaisten alustojen välityksellä. Nämä alustat tietävät meitä paremmin, keitä olemme, ja jäljittävät kirjaimellisesti jokaista liikettämme.

Marshall McLuhanin kaltaiset teknologia-ajattelijat kirjoittivat 1960-luvulla sähköisestä maailmankylästä, jonka uudet viestintävälineet mahdollistaisivat. Tämä visio toteutui: internet on todellakin globaali kylä. Mutta idyllisen kyläyhteisön sijaan se vaikuttaa mutatoituneelta uusfeodalismita: omistajien, päälliköiden ja vasallien läpinäkymättömät koneketjut kyttäävät ja ohjaavat asukkaita, jotka ovat jotain vuokralaisen ja maaorjan väliltä.

Internetiin liitetyt utopistiset lupaukset syntyivät pohjois-amerikkalaisesta yhdistelmästä teknologista edistysuskoa, 1990-luvun kapitalismimyönteisyyttä ja vastakulttuurista vapauden kaihoa. Richard Barbrook ja Andy Cameron kutsuvat yhdistelmää ”kalifornialaiseksi ideologiaksi” vuonna 1995 ilmestyneessä klassikkoesseessään.

Barbrookin ja Cameronin kuvailemien internet-intoilijoiden kirjoituksissa ilmenivät Yhdysvaltojen länsirannikon vapaamielisyys ja omaehtoisuus, teknologia, taide, viihde, media, demokratiapyrkimykset ja libertaarinen politiikka. Barbrook ja Cameron huomauttavat, että tarkemmin katsottuna kalifornialainen ideologia tarjosi ”fatalistisen vision teknologisesti kehittyneiden vapaiden markkinoiden luonnollisesta ja väistämättömästä voitonparaatista”.⁶

Vaikka 1990-luvun internetin eetos nousi osittain 1960-luvun vastakulttuurista, siinä unohdettiin 60-luvun liikkeiden poliittiset ja yhteiskunnalliset vaatimukset. Ajatukseksi muodostui, että kapinan sijaan vapautuminen saavutettaisiin alistumalla teknologisen kehityksen ja markkinoiden ”luonnonlakeihin”.

Internetin varhaiset hehkuttajat uskoivat, että verkossa ollaan irti vanhan maailman alueista ja hallituksista. Tosiasiassa internetin syntymisen aineellisen puolen mahdollistivat pitkälti Yhdysvaltojen liittovaltio ja puolustussektori.

Rikkaat kalifornialaiset ihannoivat uutta teknologiaa ja sen mahdollisuuksia. Internet tuotti sijoittajille kuitenkin paljon päänvaivaa 1990-luvulla. Netissä toimiviin yrityk-

siin kaadettiin kohtuuttomasti rahaa ja odotuksia ilman tuottoja. Sijoitukset alkoivat tuottaa odotettua voittoa vasta myöhemmin 2000-luvulla. Silloin kehitettiin kultamunia suoltava koneisto, joka perustuu yksilöityyn käyttäjädataan, mainosmyyntiin ja pahaa aavistamattomien ihmisten käytöksen muokkaamiseen. Jälkimmäisestä tuli liiketoiminnan ydin. Pääoman liikkeet rakensivat uusia verkon mekanismeja kauan ennen kuin tämä kehitys osattiin nimetä julkisuudessa.

Pääomavetoinen internet imaisi nopeasti lähes kaiken, mikä liikkuu julkisesti verkossa. Sosiaalisuus vietiin suljetuille alustoille, joita alettiin kutsua sosiaaliseksi mediaksi (joskin somea kannattaisi Richard Seymourin tapaan nimittää ehkä mieluummin ”sosiaaliseksi teollisuudeksi”). Somen nousu kiinnitti internetin sisällön omilla kasvoillaan ja nimellään itsestään kertovaan yksilökilpailjaan, ”käyttäjään”.

Mitä enää olisimme ilman internetiä, puhelimia ja käyttäjätilejä? Mitä tarkoittaa, että älypuhelin loputtomine rihmastoineen on alle metrin etäisyydellä ruumiistamme käytännössä vuorokauden ympäri? Ihmissuhteista markkinoihin, kaupunkitilasta viihteeseen, uutisista itsetarkkailuun, pesukoneista jääkaappeihin, hyväntekeväisyydestä rikollisuuteen kaikki on netissä ja kaikki on nettiä. Suurin osa netistä on puolestaan yritysten ja valtioiden valvomaa.

Voi tosin kysyä, onko ”internetiä” enää olemassa. 2000-luvun alussa saattoi sanoa ”menevänsä nettiin”. Sen jälkeen emme enää menneet nettiin vaan netti tuli meihin. Meistä tuli verkon siimoja ja solmuja. Netti ei myöskään ole enää kaikkia sen pisteitä toisiinsa yhdistävä väliverkko, *inter-net*, sillä muiden muassa Kiina ja Venäjä ovat kehittäneet omat kansalliset ja diktatorisemmat versionsa verkosta. Inter-

netistä tulisi kenties puhua monikossa: se on joukko erilaisia verkkoja, jotka on liitetty toisiinsa vaihtelevilla tavoilla.

Synkimpien arvioiden mukaan olemme päätyneet virtuaalisten työleirien maailmaan, jossa kukin suuryritys ja kansallisvaltio muodostaa oman verkkonsa. Verkkojen sisällä ja välillä on eroja, verkoista etsitään pakenemisen mahdollistavia aukkoja, ja verkkojen välisissä pienverkkoissa elää hetkellisesti vapaampia yhteisöjä. Kokonaisuutena maisema on kuitenkin tummentunut 1990-luvun lupauksista.

Internetin kootut kritiikit

Internetiä kriittisesti käsittelevän kirjallisuuden kenttä alkaa olla laaja. Nettikriittisillä kirjoilla on tapana tehdä kolme siirtoa. Ensiksi kuvaillaan internetin hirveyttä ja ahdistavuutta. Toiseksi verrataan internetin alkuperäistä utopiaa myöhempään kaappauskapitalistiseen todellisuuteen. Kolmanneksi muistutetaan muutosten mahdollisuudesta. Lukijan ei siis pidä yllättyä, että tämäkin kirja noudattaa osittain samaa kaavaa.

Mainitut kolme siirtoa löytyvät esimerkiksi toimittajatutkija Bruno Patinon kirjasta *Levottomat*, joka käsittelee internetiä kärsimättömyyden ja huomion kaappaamisen näkökulmasta. Teos tiivistää kriittisen internet-keskustelun peruslauseiksi muodostuneet väitteet.

Patino käsittelee sitä, miten vaurioittavaa erityisesti sosiaalinen media on, kun sitä tarkastellaan mielenterveyden näkökulmasta. Esimerkiksi Instagramin, Facebookin ja Snapchatin käyttö on yhdistetty useissa tutkimuksissa masennuksen ja yksinäisyyden kokemuksiin.⁷

Patino taustoittaa huomiota sosiaalisen median ahdistavuudesta B. F. Skinnerin kuuluisilla rottakokeilla, joissa rotien oli mahdollista annostella itselleen ruokaa painamalla vipua. Jos vivun painaminen tuotti rotalle ruokapalkinnon vain satunnaisesti, se johti epävarmuuteen. Tällainen epä säännöllinen palkitseminen aiheutti rotille pakkomielteistä käyttäytymistä, aivan kuten someen postaaminen tekee ihmisille. Kokeet osoittivat, kuinka addiktio synnytetään: palkitsemalla, mutta vaihtelevasti ja epävarmasti. Palkinto-vivun läsnäolo sinänsä ei tee käyttäjästä addiktia, sillä jos rotat saivat varmuuden tekojensa ja palkitsemisen välisestä yhteydestä, ne viettivät suhteellisen tasapainoista elämää eivätkä addiktoituneet palkintokoneeseen. Käyttäjää pitää siksi palkitsemisen lisäksi vaurioittaa tai muuten epästabiloida. Hänet on tehtävä epävarmaksi. Patinon mukaan verkon suuryritykset muokkaavatkin meistä addiktoituneita rottia, ikuisesti epävarmoja teinejä, jotka intoilevat tykkääjien ja seuraajien määristä aggressiivisessa kilpailussa.

Toiseksi nettiä käsittelevissä kirjoissa verrataan nykytilaa alkuaikojen utopistiseen internetiin samaan tapaan kuin itse teimme tämän luvun alussa. Patino käsittelee muun muassa John Perry Barlow'n *Kyberavaruuden itsenäisyysjulistusta* (1996), jonka mahtipontisuus on pitkään tuntunut koomiselta. Barlow väitti kalifornialaisen ideologian hengessä esimerkiksi, että kyberavaruudessa "ei ole materiaa" ja että teollisen maailman hallituksilla ei ole "minkäänlaisia pakottamisen keinoja, joita meillä olisi todellista syytä pelätä".⁸ Nykyään tiedämme, että datakeskukset ovat valtavia päästölähteitä, tiedustelupalvelut seulovat netin informaatiovirtoja laitetasolla ja yhteiskunnalliset hierarkiat läpäisevät koko internetin.

Markkinoiden mykkä pakko ajaa yrityksiä tunkeutumaan yhä syvemmälle ihmisten aivoihin. Jos jokin yritys ei käytä neurotieteitä hyväkseen ja yritä hakkeroida käyttäjiensä aivoja, kilpailija tekee sen kuitenkin ja kiilaa ohi.⁹ Talouden vaatimukset ohjaavat myös yksittäisiä sisällöntuottajia nostamaan tuotteidensa koukuttavuuden astetta. Netin ja sovelusten loputon tarjonta johtaa pakkoon koukuttaa käyttäjä välittömästi.

Levottomat-kirjan kiinnostavimmassa osuudessa Patino käsittelee yhteiskuntatieteilijä B. J. Foggia ja tämän perustamaa Persuasive Lab -tutkimusyksikköä. Fogg loi tutkimusalan, jota hän kutsuu ”kaptologiaksi” eli opiksi siitä, miten käyttäjän huomio kaapataan ja kuinka tämän käytöstä muokataan. Verkon nykyvaihetta voisikin nimittää *kaptologiseksi* eli kaappaukselliseksi.

Facebookin alkuaikoina Fogg opetti Facebook-sovelusten kehittäjille kurssia, jossa hyödynnettiin kaptologian opetuksia. Osallistujat keräsivät sovelluksilleen miljoonia käyttäjiä jo kurssin aikana. Myöhemmin Fogg muisteli kurssia nostalgisesti aikakautena, jolloin kaptologi saattoi vain kävellä paikalle ja ”kerätä kullan”.

Tämä muistuttaa Karl Marxin kuvausta pääoman ”alkuperäisestä kasautumisesta” eli vaiheesta, jolloin varakkaat omistajat saattoivat aidata yhteiset viljelysmaat omaan käyttöönsä tai purjehtia siirtomaihin ja omia niiden luonnonvarat. Alueilla eläneet ihmiset erotettiin itsenäisistä elinkeinoistaan, kuten maanviljelystä, keräilystä ja metsästyksestä. Etäisesti samankaltaisia mekanismeja voi nähdä tavassa, jolla suuryritykset tekevät verkon läpeensä valvotuista ja kilpailluista alustoista sosiaalisen kanssakäymisen edellytyksen.

Kauas on tultu vapauden utopioista, kuten tämä internet-kritiikin juonne muistuttaa. Tunnetuin esimerkki tästä kritiikistä on Shoshana Zuboffin teos *The Age of Surveillance Capitalism* (2019).

Kolmanneksi internet-kriittisissä kirjoissa huomautetaan, että valvonta ja manipulointi ei koskaan ole täydellistä. Nettiä käsittelevät kirjat on siksi tapana päättää huomioon siitä, että nykyiseen helvetinmaisemaan ei johtanut mikään välttämättömyys. Ei ollut mitään teknologista vääjäämättömyyttä, jonka mukaan internetin keksimisestä seuraisi sosiaalinen teollisuus ja maailmanlaajuinen valvontakapitalismi. Syy kehitykseen on kapitalismin paineessa tehdä voittoja ja kaapata markkinoita.

Yhdymme jokaiseen näistä kolmesta kriittisestä väitteestä. Katsomme, että internet on suurilta osin ahdistava ympäristö, kaappauskoneisto ja toisaalta historiallinen asetelma, jota on mahdollista muuttaa. Pyrimme kuitenkin ottamaan nämä väitteet lähtökohdaksi sen sijaan, että tyytyisimme niihin lopputuloksina.

Sommitelman käsite

Internetin kaikenkattavuus asettaa ilmeisiä ongelmia sen tarkastelulle. Osaamme kyllä lähteä liikkeelle siitä, mikä on lähellä meitä, kuten sosiaaliseen mediaan ja uutisiin liittyvästä arkikokemuksesta, joka on usein masentava ja joskus nautinnollinen. Samalla päädymme helposti käyttämään internetiä koskevia käsitteitä liian yleisesti ja epämääräisesti. Netti ei nimittäin koostu vain esimerkiksi sosiaalisesta

mediasta, hakukoneista, uutissivustoista ja kaupoista. Se on myös rykelmä datakaapeleita merten pohjissa, millisekuntien viiveellä toimiva pörssikompleksi, pankkien keskinäisten transaktioiden välittäjä, joukko ohjelmoituja hälytyksiä ja huomautuksia, kaupan kattovalojen automaattinen säätöjärjestelmä ja kasa muita prosesseja, jotka eivät ole suoraan koettavissa esimerkiksi tekstin, kuvan tai äänen muodossa.

Tätä voisi kutsua laajuusongelmaksi: yritys puhua internetistä kokonaisuutena johtaa yleistäviin latteuksiin, kun taas arkikokemuksesta tai yksityiskohdista lähtevä tarkempi analyysi on täysin riittämätöntä. Vastaava ongelma pätee muihinkin valtavia ilmiökenttiä kuvaaviin käsitteisiin, kuten esimerkiksi yhteiskunta, kapitalismi tai kieli.

Haluamme siksi lähestyä internetiä tarkastelemalla sitä moninaisena ja avoimena sommitelmana. Sommitelman käsitteen lainaamme Gilles Deleuzelta ja Félix Guattarilta. He korostavat, että yhteiskunnalliset koneistot aina valikoivat ja määräävät teknologian ja teknisten koneistojen käyttöä. Internet ei ole pelkästään tietty joukko teknologioita, vaan siihen liittyy myös suuri määrä työn järjestämisen tapoja, energiantuotantoa, kansainvälistä politiikkaa, yritysvakoilua, taiteellisia liikkeitä, sotilaskalustoa ja niin edelleen. Internetiä siis ehdollistaa tietynlainen yhteiskunnallinen sommitelma: informaatioteknologisesti pitkälle kehittynyt kapitalismi.¹⁰

Väitämme siis, että koska internet toimii osana kapitalismia, sitä ei ole mielekäästä tarkastella neutraalisti, siis paikatutta johonkin asemaan. On kysyttävä, millaisia taisteluita netissä ja netistä käydään, millaisia ristiriitaisia liikesuuntia siinä ilmenee ja mitä me itse haluamme tehdä sillä.

Usein netissä halutaan nähdä yksioikoinen paha, joka voitetaan palaamalla kuviteltuun alkuperäisempään ja vähemmän teknologiseen kokemukseen. Tämä on konservatiivien ja moralistien näkökulma. Toisaalta internet on nähty uhkaksi liberaalille demokratialle, kun netin anonyymit ja irrationaaliset voimat nakertavat julkisuuden käyttäytymissääntöjä. Nettiä ajatellaan helposti manipuloitavan ”roskajoukon” asuinsijana ja sitä kautta demokratiavastaisena ympäristönä. Tällaista näkemystä toistavat erityisesti liberaalit oikeistosta vasemmistoon.

Molempia näkökulmia vaivaa abstraktien ideaalien heiluttelu ja epämääräinen kauhistelu sen sijaan, että tarkasteltaisiin internetin todellista toimintaa.

Erilaisissa valvontakapitalismin analyysissä päästään jo pitemmälle, koska niissä tarkastellaan verkossa toimivia vallan ja talouden konkreettisia tekniikoita. Niissä myös ymmärretään internet historialliseksi ja siten poliittiseksi muodostelmaksi, josta käydään jatkuvaa kamppailua. Näiden analyysien rajana on kuitenkin keskittyminen yksittäisiin suuryrityksiin ja lainsäädäntöön sen sijaan, että tarkasteltaisiin yleisemmin kapitalismin monivuosisataista lisäarvon nyhtämisen ja pääoman kasaamisen toimintaa. Valvontakapitalismikeskusteluissa myös tukeudutaan pohjimmiltaan porvarillisiin eli kapitalismia luonnollistaviin käsityksiin politiikasta, yksilöistä ja yksityisyydestä.

Käytännössä kaikki nykykommunikaatio journalismista anonyymeihin meemitileihin ja yhteiskuntakriittisiin keskusteluryhmiin tapahtuu verkon alustojen välittämänä. Siksi internetiä kannattaa tarkastella myös sen kannalta, mitä se mahdollistaa. Ei siis pelkkänä umpikujana tai manipulaatio-

koneistona. Yksikään laaja yhteiskunnallinen järjestelmä ei voi perustua pelkkään hyväksikäyttöön ja alistamiseen, ei myöskään internet.

Jos netti todella olisi pelkästään esimerkiksi valvontakapitalistinen koirakoulu tai mielenterveyden teurastamo, se tuskin pysyisi käynnissä niin tehokkaasti kuin se pysyy. Tuomitsemisen ja netinräjäyttämisanfantasioiden sijaan tehtävänä on internetin mielekkäiden juonteiden vapauttaminen pääoman ja alistavan poliittisen hallinnan vallasta.

Kohti parempia ongelmia

Emme kirjoita tässä kirjassa internetin aatehistoriaa, teknologista historiaa tai muutakaan historiaa. Emme myöskään yritä tehdä tiedettä internetistä. Kirjoitamme poliittista filosofiaa ja tarkastelemme verkon mahdollisuuksia ja umpikujia etupäässä käsitteellisesti.

Teoksemme koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa sisältää esseitä, jotka muuttuvat asiatekstistä vähitellen kokeellisemmiksi, kun etenemme meemien ja digitaalisten pelien kaltaisiin ilmiöihin. Käsittelemme muun muassa internet-uskoa ja sen perikatoa, esitämme filosofisia huomioita internetin kielellisistä ja kulttuurisista ilmiöistä ja luomme hämärän tietokannan käsitteen, joka viittaa internetin tapaan muokata ihmisten itseyttä ja poliittisen toiminnan ehtoja.

Esseet tarkastelevat internetiin liittyviä kollektiivisia vaivojamme. Yritämme osoittaa, että nykyiset teknologia-keskusteluissa nimetyt ongelmat on usein muotoiltu huo-

nosti ja vastaukset niihin ovat epämääräisiä. Emme aina osaa ehdottaa parempia ratkaisuja mutta pyrimme ainakin muotoilemaan vaivat tarkemmin.

Koska internetiin liittyvä historiallinen tilanne on uusi, seuraa tarve tuottaa uusia käsitteitä ja uudelleenmuotoilla vanhoja. Kirjan toisessa osassa yritämme työstää yhteisiä käsitteitä, jotka yhdistävät netin käyttäjien kokemusta. Lyhyissä internet-filosofisissa teksteissä kysymme esimerkiksi, mitä tarkoittavat data, käyttöliittymä, käyttäjä, interpassiivisuus, identiteetti, pilvi ja itse internet.

Toinen osa sisältää jonkin verran tarkoituksellista toistoa suhteessa ensimmäiseen. Käsiteosiota voi siksi lukea ensimmäisen osan lukujen ohessa niiden selvennöksenä tai muista luvuista irrallaan, itsenäisenä internet-ajattelun kehikkona.

Emme halua antaa vastauksia siihen, ”mitä on tehtävä internetille”, vaan ärsyttää lukijaa ehdotuksilla ja hapuilulla. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että uskomme politiikan toteutuvan valmiiden kaavojen sijaan ennalta määräämättömissä ympäristöissä katkoksina ja kokeiluina. Internet on tällaisen kokeilun alustana ollut kyseenalainen jo pitkään. Ei ole kuitenkaan selvää, miten tarina jatkuu.

Mikä internetiä vaivaa? on verkon diagnoosi ja sairauskertomus mutta myös vaatimaton yritys etsiä lääkettä tai ainakin kuntouttavaa terapiaa. Teemme luonnonmaisen sukelluksen internetin meille asettamiin ongelmiin, koska uskomme, että meidän on kuljettava niiden läpi päästäksemme pois nykyisyydestä.

IKÄÄ MI

Internet on pettänyt useimmat lupaukset – paitsi ne, jotka annettiin sijoittajille ja tiedustelupalveluille. Alkuaikojen kurittomat kokeilut antoivat tilaa kapitalismin logiikalle, vastavuoroinen sosiaalisuus vaihtui käyttäjätiedon louhimiseen, ja toiveet vapaudesta kääntyivät vainoharhaiseksi itsekontrolliksi. Silti internet myös herättää halumme ja toimii alustana kommunikaatiollemme.

Tämä teos ei ratkaise internetiä. Se tarjoaa työkaluja, joilla lähestyä

verkkoon liittyviä vaivojamme. Se kysyy, mitä meemit ovat, kuka tekee internetin työn ja onko kyborgiksi tuleminen välttämätöntä.

Teoksen jälkisanat on kirjoittanut Mikael Brunila, joka viimeistelee tekoälyä käsittelevää väitöskirjaansa.

Kirjoittajat ovat filosofejia ja aikalaiskeskustelijoita. Vuonna 2020 he vastasivat kirjamuodossa kysymykseen, mikä liberalismia vaivaa. Nyt vuorossa on verkon diagnoosi.

INTERN

KOSMOS

ISBN 978-952-352-195-7
32.01

Kansi: Tero Ahonen

IVAA?